

český? *Odpověď:* Viktor Dyk. *Otázka:* Co vynalezl Viktor Dyk ve svých knížkách? *Odpověď:* Národní energii. *Otázka:* Co jest tedy Viktor Dyk? *Odpověď:* Básník národní energie. *Otázka:* Jakou máme tedy povinnost k Dykovi? *Odpověď:* Ctíti ho a nadávati těm, kdož ho nectí. . .

Ad vocem té národní energie. Studoval jsem dlouho dějiny české a jsem přesvědčen, že nám energie nescházela nikdy, ale scházela nám energie *dobře řízená, dobře ovládaná, stejnoměrná, vytrvalá a osvícená*. Nemá-li národ energie, nevybouří ji z něho nikdo, nedá mu jí nikdo; takový národ jest ztracen. Na štěstí mladí národové, jako jsme my, mají vždy dost energie, ale schází jim nejčastěji energie *osvícená a dobře řízená*. Osvěcovat, řídit, ovládat, zušlechťovat národní energii — toť úkol básníkův, ne ji bouřit nebo dráždit. Bouřit dovede ji každý demagog.

Ricarda Huchová a její Risorgimento

Ricarda Huchová jest nejen vrcholný zjev moderní ženské literatury německé, nýbrž i prostě úctyhodný *básník* — užívám úmyslně maskulina — jeden z těch nemnohých opravdových *tvůrců* literárních, po nichž nebude smazána stopa, neboť rozmnožili svět uměleckých tvarů a duchových hodnot. *Clara Viebigová* jest snad robustnější talent, ale Ricarda Huchová jest kultivovanější duch: větší básník životní radosti, tragické důraznosti a osudových mocností. Čteš-li prózu Ricardy Huchové a jsi-li vzdělán esteticky i historicky, vidíš hned, že jsi se octnul bezděky v nejlepší společnosti: próza Ricardy Huchové jest próza *nejlepší německé tradice*. Stíny Gottfrieda Kellera, velikého poety švýcarského, a ještě průzračnější a melodičtější stíny Goethovy nesou se elysejským duchovým vláním nad krásnou, zlatovou, plnou, zákonnou skladbou této prózy opravdu *kultivované* — kultivované v témže smyslu, jako býval kultivovaný starý francouzský park. Vbíhají-li i do komposicí Ricardy Huchové epizody barokně fantastické, jak je znáš z Kellera, nedovedou jich přece roztržiti a zdivočiti: jsou vždycky ovládnuty, jsou vždycky podřízeny celkové ekonomii a plní v ní službu velmi účelnou. Má-li Huchová něco z Goethova fabulačního daru, z vynalézavé snadnosti a radosti, z pohádkové pohody, do níž dovede ponořit svůj svět, má i něco z jeho umělecké moudrosti a přisnosti, z jeho komposiční síly a úcty k formě a stylu. Bývá-li ženská próza velmi často roztržtější, nevyrovnaná a improvizovaná, próza Ricardy Huchové působí dojmem mužnosti, sevřené zákonnosti, stylové ukázněnosti. Platí to především o jejím ro-

máně Paměti Ludolfa Urslena mladšího (1893), který jest mně posud jejím největším uměleckým činem. Ludolf Urslen bude ve vývoji moderního německého románu datem.

V něm dostoupila po prvé krásná próza německá jakési klasičnosti: zmocnila se po prvé pevné umělecké *formy*, která teprve posvěcuje román na umělecké dílo a činí ze závažné četby *báseň*. V Ludolfovi Urslenovi jest tolik čisté a přísné zákonné skladby, kolik jí nebývá ani v mnohém dobrém moderním dramatu; a opravdu, s tragedií sbližuje jej jeho velkolepá ironie, sebeničivá logika vášně, jejíž stravující oheň obrací se naposledy proti sobě samé, veliké monumentální pojetí lidské vášně i lidského osudu. Jsou některé rysy, které spřížňují tento román s antickou tragedií; nepravím tím, že tento román dostupuje její výsostné velikosti — nikoliv, velikost ta jest jedinečná a nedostupná každé jiné formě literární vyjma tragedií.

V staré patricijské rodině hamburské vyrostla mladá generace, překypující bohatstvím zpupných sil, trávená žárem velikých vášní. Tato mladá generace pohrdá průměrným všedním životem, touží po osudových blecích a bouřích a vytouží si je naposledy ke své záhubě: smetou ji s půdy, na níž stála a rostla. Jsou přesyceni nudou a klidem, touží po neštěstí: očekávají od něho, že je vnitřně obohatí, že doberou se jím velikosti, která jim uniká. Ale vteřina, která přináší jim vyplnění staré touhy, jest jim poselkyní nevídanou: vzbouzí v nich ihned touhu novou, nebezpečnější naplněnou touhou staré. Dlouho žijí Ezard a Galeida svou zločinnou, incestu podobnou lásku, která rozvrátila a podryla celou rodinu; nakonec dožijí se chvíle, kdy padly vnější překážky a kdy se mohli spojit zákonně; a v tutéž chvíli pozbývá pro Galeidu láska k Ezardovi kouzla. Zatoužila po nápoji nově kořeněném, po hlubší ostruže nové bolesti. Setká se s podivným, uzavřeným, temným venkovským synkem; Gaspard jest vedle Ezarda barbar, nová svěží síla, Ezard vedle Gasparda přejemnělý epigon pozdní kultury, otřelý slaboch: a Galeida podléhá soustředěně temné síle Gaspardově, jeho uzavřené vůli; ztrácí se v ní a rozplývá se v ní. Hypnotisoval ji;

„udělal jí“, jak říká lid; a Galeida hyne z jeho vůle a k jeho rozkazu: roztránila se, bytost chvilková a rozmarná, o jeho mohutnou, temnou osobnost...

Od tohoto díla napsala Ricarda Huchová řadu románů a novel mnohdy kouzelně krásných, ale nedostoupila již této sevřené veliké formy, tohoto mohutného, přísně sklenutého umění soudotvorného. Nejvíce přiblížila se mu v široké povídce Aus der Triumphgasse (1902) krásné reliefnosti a nádherného odlesku jakéhosi heroického klidu. V objemném románě Vita somnium breve (1903) získala jisté jemnosti a odstíněného bohatství polotónů a přechodů v psychologické malbě, ale nenalezla nové uzavřené zákonné kompozice pro svůj román citlivkových moderních duší, které své dobré právo na štěstí pozemské berou s toužou opravdovostí a zbožností až náboženskou, s níž pečovali druhdy lidé o svou spásu posmrtnou. Tím narazil jsem na vlastní krásnou inspiraci Ricardy Huchové: jest to vášnivá nenasycená láska *tohoto* života a *tohoto* světa, ale ne zploštělého do všednosti, nýbrž obohaceného přítoky všech možností, všech snů o síle a kráse, všech skutečností citových i obrazivých — života rozpětí nejvyššího, vpravdě faustovského. Je-li kde v díle jejím melancholie, pesimism, zoufalství, není tu snižovatelem energie životné, nýbrž naopak: jejím kořením a její ostruhou. Nejlepší a hlavní osoby jejích děl mohly by býti účastníky té „bandy svatého života“, která má odvahu, prostřed hrůz morových a jim navzdor, přitisknout ke rtům číši plamennou, byť ji smrt od nich odtrhla; všechny její osoby jsou jako její nešťastná Flora ve vyšším a krásném smyslu slova lehkomyšlné: mají v žilách nepokojný kvas a pud dobrodružství.

Druhá větev bohaté tvorby Ricardy Huchové jest *poesie lyrická*. Jsou posud jen dva svazky jejích veršů, *Gedichte* (které vyšly nedávno v novém rozmnoženém vydání) a tenoučký svažek erotické lyriky, *Neue Gedichte* (1907 nákladem Inselu v Lipsku), ale mezi nimi jest několik čísel, které zbudou, až opadne mnoho z toho, co se v dnešní moderní lyrice nadýmá. V *Gedichte* hovoří ještě často jazykem a veršovým spádem švý-

carského básníka Konrada Ferd. Meyera a jakýsi akademický chlad poutá a zatěžuje její vnitřní melodii, jinde tak teple zjihlou, ale v erotické knížce *Neue Gedichte* ukázala, že dovede liti své víno do svých čiši krásné dokonalé práce. Málokdy, tuším, vyrovnaly se spolu tak dokonale a beze ztráty inspirace tak žhavá a kult formy tak přísné a zákonné. Erotika ženy pětáctýřicetileté! Jaká by to byla kapitola psychologická a estetická! Máme Sonety z portugalského Alžběty Barrettové-Browningové, šťastné a oddané ženy, která našla své jaro také již tehdy, kdy jiným ženám blíží se podletí a podzim. Neváhal bych nejednu báseň Ricardy Huchové postavit i nad některý „portugalský sonet“. V erotické lyrice Ricardy Huchové jest jakýsi dramatičtější akcent; jsou to temně žhavé básně nádherné citové nahoty a přitom plné temných osudových podobství. A zákonný chlad formy dává ti jen hlouběji procítit mučivě žhavou inspiraci veliké osudné vášně, která dovede dostoupit místy až monumentálnosti úkonů náboženských, slavnostnosti jeho ritu.

Třetí proud, v který rozlila se tvůrčí síla Ricardy Huchové, bylo *literární a nejnověji i politické dějepisectví*. Jest třeba říci, že Ricarda Huchová jest paní věcná: doktorka filosofie, germanistka z povolání, byla dlouho městskou knihovnicí v městě Kellerově, v Curychu. Literární historikové i kritikové němečtí cení velmi její *Rozkvět romantiky* (1899) a její *Rozšíření a úpadek romantiky* (1902) a jistě právem. Tyto dvě knihy jsou vzácným i exaktním i básnickým vzkříšením prvních desetiletí XIX. století literatury i společnosti německé; Ricarda Huchová studuje tu nejen básnická díla romantická, ale zabrala se hluboko i do romantické filosofie, vědy, politiky, výtvarné kritiky a estetiky, lékařství, cítění náboženského i mystiky; pojala romantiku jako typ duševní i jako nádherný, mohutně rozvětvený strom obrodných kulturních snah a zhodnotila posléze smělym pohledem a odvážným soudem tento svaz kypících sil a tryskajících tužeb. Její knihy jsou knihami soudu i ospravedlnění a přinesly korektiv starší, jednostranné a libe-

ralisticky zaujaté R. Haymově *Romantische Schule*. Huchová ukázala, kolik sil zvláště staršího romantismu přešlo v majetek moderního člověka a ustavilo jeho ráz, i očistila dobu, pomlouvanou často malodušně, nepřikrývajíce přitom jejich nedostatků a slabostí, které zavinily sice její pád, ale odpadly a zapadly také samy v toku času.

Ricarda Huchová narodila se v Porto Alegre a měla vždy sympatie k italskému živlu a duchu, k duchu naivně uměleckému, nadanému o to víc tvárně a plasticky, oč méně má vloh spekulativních a abstraktních, k duchu vtípnému, bystrému, pružnému a výbojnému, jehož i lstivost má cosi dětského, k duchu, jenž rád stane „mimo dobro a zlo“ a jest osvobozen od novalistických předsudků mnohem víc než duch německý. Některá její díla beletristická dějstvují na italské půdě, a v poslední době obrací se Huchová soustavněji k studiu heroické minulosti italského obrození v XIX. století. Sem hledí její rozsáhlá románová skladba o Garibaldi, i menší kniha sedmi historických podobizen, jejíž jméno nadepsal jsem tomuto článku: *Risorgimento* (1908 v Lipsku).

Námětem této rozkošné knihy jest *první* generace bojovníků za italskou svobodu, kteří ve dvacátých letech minulého století v Lombardsku vzepřeli se despotismu císaře Františka I. a odpykali svou odvahu dvanácti až patnáctiletou vazbou v kasemátech špilberských a vyšli z nich — až na jednoho — zlomení buď na duchu nebo na těle a nejčastěji na obojím. Několik starých italských vlastenců a rebelů, Federica Confaloniera, básníka Silvia Pellica, Maroncella, Giorgia Pallavicina a jiné — jména dnes skoro vesměs zapomenutá — oživila zde Huchová nevšední intuící psychickou a vztýčila před námi s nemalým uměním krásného slova.

Řeknu rovněž, že tyto portréty ob stojí čestně vedle nejlepších historických podobizen Sainte-Beuvových. Huchová nemaluje abstraktních typů heroismu zjednodušující patronou; nikoliv, maluje živé lidi, kteří vedle chvíli hrdinných měli i chvíle slabosti a mdloby, malichernosti a pohodlnosti ryze lidské

a víc: jichž charaktery měly někdy i trhliny, přes něž nedovede zrak pozorovatelův přenést ani póza sebedůsledněji dodržovaná. Tyto všecky jemné a nejjemnější složky charakterové zvažila podivuhodně Huchová a vytvořila jimi portréty úžasné životnosti a síly sugestivné, duše, jejichž vnitřní dramata jsou ještě mnohem zajímavější než pohnutá dramata vnější. Dočteš-li tuto knihu, jest ti, jako bys důvěrně obcoval po léta a léta s lidmi neobyčejně ti blízkými, jako bys prožil jejich osudy hlouběji než oni sami. Všichni tito lidé byli v čemsi nedokonalí, necelí a rozdrobení a nechybím asi, vidím-li v tom to, co k nim lákalo Ricardu Huchovu, která ve svých dvou knihách o romantice německé studovala tolik duší přelomených a umdlených, necelých a vyšinutých. Její knížkou o italském Risorgimentu klesá snad mnohá legendární svatozáře, ale roste zato hluboká, ryze lidská sympatie k těmto mužům, snad slabým a neúplným, ale přesto statečným, oddaným velikému snu a kteří dovedli za ním jít i na popraviště. *Byli* hrdiny — alespoň ve své chvíli.

V knize Ricardy Huchové setkáváš se i s dvěma portréty královskými: s králem Karlem Albertem Savojským a s císařem Františkem I. Portrét Karla Alberta, tohoto „Hamleta na trůně“, jak mu říkali kdysi, jest kus velikého umění tragického. Jak jest vymalována a rozebrána ve svých složkách tato duše, schnoucí záhadnou ranou od kořene, tato duše zestárlá a zprahlá předčasně, slabošská, skeptická i mystická zároveň — čteš-li to, neubráníš se záchvěvům hrůzy. Při Františkovi I. jsou to jen odpor a opovržení, které tě jímají. I to jest podobizna nevšední síly charakterisační, která se prodírá hluboko do nitra portrétovaného. Zase zprahlý a vnitřně pustý člověk, ale jiným, bědnějším a vulgárnějším způsobem než Karel Albert, který má vždycky ještě cosi výsostného. Tento císařský kat jest především člověk úžasně malý a prázdný, malicherný a obmezený; tyran-pedant; všecky skutky jeho jsou malé, i mstivost jeho jest malá a nízká, bez velikosti, a proto právě dvakrát odporná.

Poušť srdce, poušť intelektu a nedostatek všeho charakteru, není-li charakterem malichernost.

K. M. Čapek: Kašpar Lén mstitel

Kašpar Lén znamená patrný vzestup proti předchozímu dílu páně Čapkovu a nutí spravedlivého kritika, aby si opravil v lecčems starší soud o jeho původci, soud — nač to zapírat? — ne právě příznivý. V Kašparu Lénovi představuje se p. Čapek jako spisovatelská individualita, kterou můžeš kritisovat nebo potírat nebo v lecčems zavrňovat, a právem zavrňovat, která ti nemusí být sympatická nebo která ti může být přímo anti-patická — všecko — všecko až na to, že jí nemůžeš popřít nebo přehlédnout: vnucuje se ti prostě. Přečetl jsi knihu p. Čapkovu — ale ne, slovo přečetl se o ní nehodí, správnější bylo by říci: *prodrál* jsi se knihou jako divokým roštím nebo houštím a musil jsi být vyzbrojen k tomu vedle trpělivosti i sekyrou a jinými nástroji dřevorubeckými — máš proti ní řadu námitek, ale především: na knihu jeho se hned nezapomíná. Dá ti kus ne-li duševní radosti, velikosti nebo síly, alespoň duševní *práce* — a to jest již zisk, zvláště jsi-li zaplavován odevšad bezvýznamným, lacině parfumovaným zbožím, padělky francouzského románu salonního, ohnetovštinou, přesazenou do vinohradských neb jiných skleníků nad nuselskými nebo jinými svahy.

Čapek naplňuje úctyhodně první podmínku dobrého románu — *předpoklad* jeho: nestaví na písku, vykopal si pracně spolehlivé základy. Bez metafor mluveno: *zná* dokonale svět, o němž píše, lidský materiál, z něhož chce postavit své dílo. Čapek jest člověk svědomitý a spolehlivý; umí se *zapojit* při svém díle — toho, kdo by o tom pochyboval, stačí odkázati jen na některé